

естетичній привабливості оточення, адже діти дуже чутливі до краси. Задоволенню цих потреб, як показують результати багаторічної дослідної роботи, сприяє інтегрування іншомовної мовленнєвої діяльності з видами діяльності типовими для молодшого шкільного віку: ігровою, руховою, драматичною [2: 30].

Специфіка навчання іноземної мови полягає в тому, що воно здійснюється в ситуації, коли вчитель має управляти не тільки процесом засвоєння учнями навчального мовного матеріалу, але й процесом іншомовного спілкування. Тому серед усіх аспектів психологічної культури вчителя іноземної мови особливе місце посідають іншомовні комунікативні здібності вчителя. Існує думка, що для вчителя, який навчає молодших школярів, цей рівень не обов'язково має бути високим. Але це не так. Вимоги до мовлення вчителя початкових класів повинні бути вищими, ніж до мовлення вчителів основної школи. Учителя початкової школи має характеризувати вільне, гнучке володіння іноземною мовою, різноманітність, відточеність і варіативність іншомовних форм висловлювання думки, різних відтінків мовлення. Нові підходи до вирішення проблем освіти, в тому числі і в галузі навчання іноземних мов, висувають нові вимоги і до підготовки вчителя, його кваліфікаційної характеристики. Кваліфікаційна характеристика – це перелік основних вимог до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків.

Теоретична підготовка передбачає, що вчитель іноземної мови повинен знати і розуміти: основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов, основи теорії формування граматичних мовленнєвих навичок, лексичних, слухо-вимовних мовленнєвих навичок, формування навичок техніки письма, читання, аудіювання, говоріння, основи теорії формування соціокультурної компетенції.

Таким чином, практична підготовка вимагає від учителя іноземної мови уміння реалізовувати різні функції: комунікативно-навчальну, виховну, розвиваючу, освітню. Врахування психофізіологічних особливостей учнів початкової школи в процесі засвоєння іноземної мови допомагає більш ефективній реалізації навчальної мети. Теоретичне і практичне дослідження проблеми врахування психологічної культури вчителя іноземної мови початкової школи має перспективне значення, оскільки навчання молодших школярів відбувається в період перебудови всієї системи відносин дитини з дійсністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зиганов М.А. Как научиться на 100% запоминать тексты. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 272 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівництвом С. Ніколасвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.
4. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні основи навчання іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2002. – №1. – С. 35-38.

УДК 378

А.В. Воробйова

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ГОВОРІННЯ

Проблема розвитку комунікативних здібностей молодших школярів пов'язана із забезпеченням формування вмінь говоріння. У статті розглянуто методи формування та розвитку мотивованої, емоційно забарвленої та ситуативно зумовленої мови.

The problem of the pupil's communicative skills development is connected with speaking. This article suggests some methods of developing motivated, emotional and creative speech.

У той час як комунікативна методика вивчення мови займається розвитком усіх навичок і їх використанням, особлива увага, яка приділяється комунікації, зосереджена на засобах вдосконалення навичок *говоріння*. Це проблема розвитку не тільки лінгвістичної, а й соціолінгвістичної, дискурсивної, стратегічної, соціокультурної і соціальної компетенції. Усі вони загалом становлять кінцеву мету розвитку *комунікативних здібностей*. Проблемі забезпечення формування вмінь говоріння учнів молодших класів сьогодні присвячена велика кількість досліджень (Ніколаєва О.І., Панова Л.С., Коваленко О.Я., Роман С.В., Коломінова О.О., Негневицька О. І.). Метою публікації є розгляд методів покращення комунікативних здібностей молодших школярів, що має допомогти студентам під час навчально-практичної роботи.

Для чіткого методичного забезпечення вмінь говоріння необхідно знати як здійснюється цей процес у сформованих мовленнєвих механізмах.

Як відомо, формування мовленнєвого виразу мотивується завдяки практичному завданню, яке виникає в певній ситуації. Одночасно формується смислова програма виразу, яка ще не оформлена знаками мови, але існує у предметно-зображеному кодуванні. Тільки потім підключається мовленнєвий апарат. За допомогою внутрішніх мовленнєвих дій здійснюється відбір із довготривалої пам'яті фразового стереотипу для першого речення та слів із співвідносними цьому стереотипові граматичними формантами. Якщо речення подовжене, оформлюється кожна синтагма окремо (спочатку у внутрішній, а потім і у зовнішній мові). Таким чином здійснюється перехід до мовленнєвого виразу усіх подальших частин смислових програм. При цьому в оперативній пам'яті кожного разу зберігаються частини мовленнєвого виразу, які оформлені на рівні сенсів.

Учень, який говорить, контролює кожен проміжний етап цього процесу та його кінцевий продукт, весь час порівнюючи його зі смисловою програмою та мовленнєвим наміром. Це здійснюється завдяки системі зворотних зв'язків, операцій самоконтролю та самокорекції, які формуються у дитини водночас з оволодінням мовою. При оволодінні рідною мовою вони формуються підсвідомо при постійному бажанні імітувати мову інших людей, при корекції дорослих, а далі при самокорекції. Навчаючи говорінню на іноземній мові, ці операції треба формувати спеціально, спочатку за допомогою корекції з боку вчителя та інших учнів, а потім при самокорекції.

Описані особливості відродження виразу на рівні тексту дають змогу зробити наступні висновки. Навчати говорінню молодших школярів треба так, щоб свідомою ціллю їх мовного виразу було рішення практичних завдань, виникаючих у ситуаціях, схожих із ситуаціями реального мовного спілкування. Для формування операції автоматизованого відбору мовних засобів треба перш за все закласти у довготривалу пам'ять школярів необхідну кількість лексичних одиниць, а також запас граматичних засобів. Важливо забезпечити легкість та свободу відбору потрібних мовних одиниць для оформлення думки безпосередньо під час говоріння. У відродженні зв'язних виразів важливу роль відіграє оперативна пам'ять, яку треба тренувати на всіх стадіях формування мовленнєвих операцій. Вже в 2 класі школярі повинні тренуватися в сприянні на слух та усному відтворенні спочатку коротких, а далі все більш подовжених речень, а потім – набору речень. Пізніше їм слід пропонувати вправи, при виконанні яких треба утримувати в оперативній пам'яті прослухані фрази та трансформувати їх дотримуючись даного комунікативного завдання. Наступний етап тренування – утримання у пам'яті логічно-послідовних фраз, зв'язаних з окремою темою. Для народження мовленнєвого виразу використовують різні опори, ключі для самоконтролю, контроль та корекцію з боку вчителя. Пізніше ці операції переходять до системи внутрішніх мозкових дій учнів.

Формування мовленнєвих автоматизмів (лексико-граматичних навичок) здійснюється за допомогою підготовчих (тренувальних) вправ. За класифікацією І. Рахманова [7], вправи з говоріння можуть розрізнятися:

1) за призначенням:

мовні та мовленнєві;
рецептивні та репродуктивні;
аспектні та комплексні;
навчальні та комунікативні;
тренувальні та контрольні;

2) за характером матеріалу:

з діалогічного мовлення;
з монологічного мовлення;

3) за засобами виконання:

усні та письмові;
одномовні та двомовні;
механічні та творчі;
класні та домашні;
програмові та не програмові;
індивідуальні, парні або хорові.

Безперечно, навчання говорінню є дуже важливим особливо у початковій школі, що може забезпечити інтерес та вмотивованість навчання іноземній мові продовж всіх шкільних років. Дві-три типові фрази та набір лексичних одиниць дозволяє дитині відтворити ситуацію для говоріння, що вже з перших уроків надає впевненості у оволодінні іноземною мовою та відіграє велику роль у розвитку всіх видів розумової діяльності. Тому розвиваючі можливості говоріння є причиною інтересу з боку методистів та вчителів-практиків.

До числа методичних проблем, пов'язаних з говорінням, відносять наступні:

- 1) що треба класти в основу навчання говорінню (сприйняття на слух чи роботу з підручником; текст чи матеріал, який складається з окремих лексико-граматичних одиниць);
- 2) монологічна чи діалогічна мова повинна бути першим об'єктом навчання говорінню;
- 3) яка система вправ для розвитку говоріння більш прийнятна у початковій школі;
- 4) як створити комунікативну атмосферу на уроці та допомогти учням з психологічним бар'єром, який виникає під час спілкування на іноземній мові.

Працюючи у школі, часто маєш справу з навчанням говорінню на основі тексту (прочитаного або прослуханого). Цей прийом повинен розвивати як діалогічне (питання-відповіді після тексту), так і монологічне мовлення (питання може бути таким, що потребує переказу). Але питання до тексту мають лише повчальний характер та не створюють умов для відтворення природного процесу мовлення. Використовуючи наочність, ще гостріше відчуваєш цю проблему тому, що дітям не цікаво обговорювати те, що всі і так бачать. Тому потрібні завдання творчого характеру, які б змусили дитину розповісти про події власного життя або життя друзів (за допомогою схожих за темою малюнків або плану на дошці).

Відомо, що представники аудіолінгвального методу [6] мають за мету забезпечення вмінню автоматизовано використовувати мовний матеріал (структури) та таким чином надати можливість учню зосередитися на розумовому змісті виразу та не звертати особливої уваги на правильність мовного оформлення. Саме так ми спілкуємося рідною мовою. Але у процесі навчання іноземній мові для автоматизації тої чи іншої структури її треба ізолювати від інших. Безперечно, аудіолінгвальний метод є ефективним на перших етапах навчання, коли зміст виразу є мінімальним. Найбільшого результату цей метод набуває при навчанні діалогічного мовлення, коли учень не замислюючись реагує на репліки вчителя. Але з подальшим ускладненням навчання цей метод стає все менш ефективним. Дитина стикається з труднощами, пов'язаними з переходом від старої заданої структури (matched dependent behavior) до ініціативного мовлення, коли треба вибрати із вивчених структур ті, які необхідні для бесіди. Вправи з аналогії, трансформації або ускладнення (pattern practice) не допомагають співвідношенню відпрацьованих раніше структур з ситуаціями у спілкуванні,

оскільки в процесі роботи з структурами уся увага учнів була зосереджена тільки на мовному матеріалі та відірвана від змісту мовлення.

Сьогодні вчителі, які шукають більш ефективних засобів навчання говорінню, частіше звертаються до проблеми *ситуації*. Вже з перших уроків учитель обирає такі засоби та режими роботи, які б забезпечували зацікавленість усіх школярів у активній мовленнєвій діяльності. Наприклад, вчитель задає питання, використовуючи малюнки із зображенням кішки чи собаки.

T/ Have I a dog in my hand?

C1/ No, you haven't

T/ Have I a cat in my hand?

C1/ Yes, you have

T/ Have I a dog or a cat in my hand?

Задаючи останнє запитання, вчитель ховає малюнок за спину, чим надає вправі більшої комунікативності.

P/ You have a cat.

T/ Right you are. I have a cat...

Для створення ситуації вчителі використовують ляльку (дівчинку, хлопчика, казкового героя тощо), яка присутня на уроці та часто "працює" разом з дітьми.

T/ Have you recognized this Cat? This Cat is your true friend. Are you glad to see him?
Greet him.

P1/ Good morning, dear Cat. P2/ Hi, Pussy. P3/ Hello, old friend.

Учитель починає задавати запитання про те, що робить кіт, створюючи наочно певну ситуацію.

T/ What is the Cat doing?

P1/ The Cat is sitting. P2/ The Cat is reading. P3/ The Cat is walking.

Пізніше, казкова лялька-помічниця може бути використана і в таких ситуативних вправах, коли треба використовувати фантазію та уяву.

T/ Listen to the beginning of the story and speak about Cat's morning.

Доречним буде і складання розкладу лялькового кота з описом його дій у той чи інший день тижня.

Таким чином можна стверджувати, що з точки зору навчальної моделі мовленнєві ситуації займають особливе місце між появою мовного матеріалу та природнім діалогом або виразом. На основі мікроситуацій ефективно засвоєння мовного матеріалу може бути організовано за допомогою мовленнєво-підготовчих вправ. Основним принципом цих вправ є те, що мовний матеріал залишається константним, а зміст виразу змінюється, як результат вільного вибору кожного учня.

Говоріння здійснюється у формі *монологічного і діалогічного* висловлювань. Навчання цих видів відбувається паралельно і взаємозалежно. Навчання діалогічного мовлення може здійснюватися на ситуативній основі, за допомогою діалога-зразка, а в подальшому – міжтематичного діалогу. У навчанні діалогічного мовлення є схема сильний-слабкий. Тобто й сильний учень, і слабкий отримують однакове за складністю завдання. Але сильний виконує роль ведучого, слабкий – веденого.

Наприклад;

P1/ What is your name?

P2/ My name is Alex. And what's your name?

P1/ My name is Kate. Where do you live?

P2/ I live in Kherson. And you? ...

Для учнів з високим рівнем володіння мовою корисним може бути наступне завдання:

T/ You are a shop-assistant. Help the customer choose the thing he wants to buy.

Діалог-зразок

P1/ What can...?

P2/ I want to buy a ... . Can you help me to...?

P1/ What colour...? What size...? ...

Монологічне мовлення учнів має різні рівні – від елементарного до розгорнутого. Воно може бути репродуктивним (наприклад, заучування зразків діалогів), мішаним (підготовленим на основі опори і власного мовного та мовленнєвого досвіду) і продуктивним, тобто цілком самостійним. Зміст говоріння складають сформульовані вчителем ситуації, тексти для аудіювання та читання.

У центрі уваги навчання мови для комунікативних цілей стоїть учень як особистість з його власними ідеями, думками, почуттями, інтересами і потребами. Можливо, найкращі приклади справжнього спілкування – це ті моменти роботи в класі, коли учні допомагають планувати іноземною мовою, працюють над проектами, організують дискусії та інтерв'ю, пропонують своє закінчення оповідання або складають власні розповіді. У цьому процесі вони співпрацюють, обмінюються досвідом, обговорюють проблеми і беруть на себе більшу відповідальність за своє власне навчання.

Таким чином, перспектива подальших досліджень розвитку комунікативних здібностей молодших школярів передбачає методичну розробку такої системи вправ для навчання говорінню, яка створить атмосферу необхідності спілкування. Учень повинен мати бажання спілкуватися, будучи емоційно включеним у конкретну ситуацію або маючи якусь практичну необхідність. Отже, студент під час навчально-практичної роботи повинен організувати процес навчання говорінню так, щоб мова дитини була завжди: мотивована, звернена до слухача, емоційно забарвлена та ситуативно зумовлена.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко О.Я. Про вивчення іноземних мов у 2004-2005 навчальному році. Методичний лист МОН України // English. – 2004. – № 31-32. – С. 3.
2. Коломінова О.О. Зміст соціокультурного аспекту навчання англійської мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2004. – №2. – С.50.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник для студ. вищ. закл. освіти. – К.: Ленвіт, 1999. – 47с.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів “Англійська (німецька, французька) мова 2 – 12 класи”. – К.: Шкільний світ, 2001.
5. Про вивчення іноземних мов у 2004-2005 навчальному році. Методичний лист МОН України // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – №2. – С.12.
6. Панова Л.С. Обучение иностранному языку в школе. Пособие для учителей. – К.: Радянська школа, 1989. – 134с.
7. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1985. – 198с.
8. Рахманов И.В. Обучение устной речи на иностранном языке. – М.: Высшая школа, 1980. – 16с.
9. Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе. Пособие для учителей. – М.: Педагогика, 2001. – 63с.

УДК 371.134

Н.А. Глузман

СПЕЦКУРС “ТЕКСТОВІ ЗАДАЧІ НА ПРОПОРЦІЙНУ ЗАЛЕЖНІСТЬ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ” В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянута проблема формування методичних умінь у майбутніх учителів початкової школи при вивченні спецкурсу “Текстові задачі на пропорційну залежність в початковій школі”.

In the article the problem of forming methodical abilities of the teachers to be of primary school is examined at the studying, the special course “The texts tasks on proportional dependence at primary school”.